

Вукица Поповић, Зрењанин

КЊИГЕ БОЖИДАРА ВУКОВИЋА У РУМУНИЈИ

Културном конвенцијом између наше земље и Румуније омогућено нам је проучавање српских културно-историјских споменика у румунском делу Баната, као и српских споменика разасутих на територији бивших румунских кнежевина Влашке и Молдавије. Прва теренска истраживања обављена су од 1. октобра 1963. до 1. октобра 1964, а друга од 1. априла до 1. августа 1974. године. Прикупљена грађа делимично је објављена. Ограничени временски и недовољно технички опремљени и уз извесне тешкоће, успели смо да попишемо у српским црквама затечени црквени инвентар, обраћајући више пажње на предмете из домена сликарства и архитектуре, а предмете из области примењене уметности као и књижни фонд само смо евидентирали.¹

Под управом Српског викаријата са седиштем у Темишвару налазе се 52 српске православне парохије и два манастира: Св. Бурађ и Бездин, у насељима чије становништво делимично или потпуно припада српској националној мањини. Највећи број српских културно-историјских споменика сачуван је у области Поморишја, у рејону Арада и у самом Араду, у рејону Темишвара и у Темишвару, и у граничној зони према Југославији. Теренска истраживања обављена на територији бивших кнежевина Влашке и Молдавије су објављена.²

У прошлости су стари рукописи и штампане књиге пронађени, истраживани и објављивани, иако су та проучавања била непотпуна и несистематска. У овом послу значајно место заузимају радови Лукијана Мушицког и Лазара Мирковића. Један од најстаријих пописа овакве врсте који пружа грађу за проучавање наших старих штампаних и рукописних књига и старина манастира је *Попис старина српских*, који је урадио Лукијан Мушицки.³

¹ Грађа за проучавање српских споменика у Румунији, Народни музеј, Зрењанин, У. О. бр. 1—332.

² Вукица Поповић, *Српски поседи у Румунији у XIX веку*, Зборник Народног музеја V, Чачак 1974, 29—59.

³ Ђорђе Костић, *Лукијана Мушицког попис старина српских*, Археографски прилози 2, Народна библиотека Србије, Београд 1980, 327—343.

О свом боравку у манастирима, крајем октобра и почетком новембра 1812, по старом календару, Мушицки извештава Уроша Несторовића: „Пројдох и Славонију и Банат ради објетенија књижних древности“.⁴

Други нама познати попис обавили су, по одобрењу Св. архијерејског синода Српске православне цркве, управници Црквеног музеја др Радослав Грујић и др Лазар Мирковић, који су 2—13. септембра 1939. године предузели путовање по Банату и Румунији. Резултате с тог путовања објавили су под насловом *Црквене старине у српским црквама и манастирима Баната, Румуније и Мађарске*.⁵ На основу пописа српских штампаних књига, као и на основу резултата нашег теренског истраживања у Румунији, можемо констатовати да су неке од пописаних књига у првом и другом попису затечене у наведеним црквама.

У цркви св. Петра и Павла, познатијој као црква Саве Текелије, у Араду (XVIII в.), у канцеларији српске црквене општине брижљиво се чува у челичној каси *Служабник* Божидара Вуковића штампан у Венецији 1519. године. Књига је повезана у кожу и сачувана је у добром стању. Ова књига је забележена и у попису Лукијана Мушицког⁶ и Лазара Мирковића.⁷

У манастиру Бездину, у непосредној близини Арада, чији се настанак везује за XV век, сачувана је богата библиотека са импозантним бројем књига, међу којима смо наишли и на два примерка *Октоиха петогласника* штампаног 1537. године у штампарији Божидара Вуковића у Венецији. Оба примерка књиге су добро очувана. Напомињемо да Лукијан Мушицки у свом попису наводи два примерка *Служабника* штампаног 1519. године у Венецији у штампарији Божидара Вуковића.⁸

У српској цркви у селу Иванди, недалеко од Темишвара, међу старим књигама затеченим у певницама, пронашли смо доста добро очувани *Празнични минеј* штампан 1538. у Венецији у штампарији Божидара Вуковића.

У селу Дента, које се налази у непосредној близини југословенске границе, у канцеларији српске црквене општине постоји *Октоих петогласник* штампан 1537. у Венецији у штампарији Божидара Вуковића, који у свом попису помиње и Лазар Мирковић.⁹

У једној од најстаријих српских цркава у румунском делу Баната, у селу Овсеници, која је у време наше посете била полуразрушена, затекли смо већи број старих књига у певницама, које смо пописали. У попису смо забележили: *Празнични минеј* штампан 1538. године у Венецији у штампарији Божидара Вуковића

⁴ Ђорђе Костић, н. д., 3.

⁵ Лазар Мирковић, *Црквене старине у српским црквама и манастирима Баната, Румуније и Мађарске*, Српска академија наука, Споменик ХСIX, Одељење друштвених наука, Нова серија 1, Београд 1950, 1—21.

⁶ Ђорђе Костић, н. д., 331 (Регистар места).

⁷ Лазар Мирковић, н. д., 6.

⁸ Ђорђе Костић, н. д. 337 (Регистар места).

⁹ Лазар Мирковић, н. д., 12.

и *Октоих петогласник* штампан 1537. у Венецији, такође у штампарији Божидача Вуковића. Обе књиге су биле у прилично лошем стању.¹⁰

После деобе српске и румунске цркве, 1863. године, српски манастир Бодрог, задужбина браће Јакшића, припао је Румунима. Целокупан књижни фонд манастира пренет је у новоосновану румунску епископију са седиштем у Араду. У резиденцији арадског румунског епископа постоји библиотека, која садржи и књиге из манастира Бодрога. Међу осталим књигама сачуван је *Празнични минеј* штампан 1538. године у Венецији у штампарији Божидача Вуковића, и *Октоих петогласник* штампан 1537. године у Венецији у штампарији Божидача Вуковића. Лукијан Мушицки је приликом обиласка манастира забележио у свом попису *Служабник* штампан 1519. године у штампарији Божидача Вуковића у Венецији,¹¹ на који нисмо наишли пописујући књиге манастира Бодрога, познатог још и под именом манастир Ходош.

На крају, још да напоменемо да приликом нашег рада на попису књига библиотеке у коначима манастира Св. Ђурађ нисмо наишли на књигу *Октоих петогласник* штампан 1537. год. у Венецији у штампарији Божидача Вуковића, који је забележен у попису Л. Мушицког.¹²

Иако је број књига штампаних у штампарији Божидача Вуковића у Венецији које су пронађене у српским црквама у Румунији скроман у односу на број цркава и манастира које смо проучавали, мислимо да ће оне бити користан допринос за што свестраније проучавање и осветљавање стваралаштва Божидача Вуковића, као и за проучавање распрострањености његових књига на ширем подручју Балкана.

¹⁰ Велики део црквеног инвентара из полупорухене цркве пренели смо свештеник Миливоје Качик, из Темишвара, и ја на таван римокатоличког свештеника у Овсеници. Неколико дана после нашег обиласка цркве булдожером су савњени остаци полусрушене цркве. Претпостављамо да су књиге и остали црквени инвентар пренети у двор Српског викаријата у Темишвару.

¹¹ Борђе Костић, н. д., 337 (Регистар места).

¹² Исто.

Vukica Popović, Zrenjanin

THE BOOKS OF BOŽIDAR VUKOVIĆ IN RUMANIA

Summary

There have been several notations of books printed in the printing shop of Božidar Vuković from Venice and the 16th century on the territory of the Rumanian part of the Banat region. One of the oldest inventories, which offers material for studying old Yugoslav printed and manuscript books was published by Lukijan Mušicki in 1812. The inventory was made on the territory of Slavonia and Banat. The second inventory was published by Lazar Mirković in 1939. The last results of studies of Yugoslav cultural-historical monuments on the territory of Rumanian Banat were published in 1964. These confirmed some of the earlier findings and noted several books printed by Božidar Vuković not included in the previous inventories.